

SAR Minaraad, 9 feb 2010

Jason Anderson

Voor eerst wil ik de organisatoren bedanken voor de kans om hier te komen spreken, niet enkel omdat de klimaatonderhandelingen een van de grootste prioriteiten zijn van WWF, maar ook omdat dit evenement ter ere van Hubert wordt georganiseerd.

In de elf jaar dat ik in België woon en werk heb ik Hubert niet enkel kunnen appreciëren voor zijn joviale lach (die je hopelijk niet te horen krijgt naar aanleiding van mijn nederlandstalige speech), maar ook omdat hij in zijn werk de cruciale link heeft weten te leggen tussen de civiele maatschappij, groene industrie en beleid. Het is juist die combinatie van publieke druk, vooruitstrevende ondernemingszin en moedig politiek leiderschap die we nodig hebben om een nieuw duurzaam tijdperk in te luiden.

Dat klink misschien hoogdravend, maar dan, de uitdaging waar we voor staan is ook niet gering. In de komende 40 jaar moeten we een eind maken aan de uitstoot van alle broeikasgassen in Europa en andere rijke regio's. We horen vaak dat klimaatverandering niet hoger komt te staan op de maatschappelijke agenda omdat het vooral gaat om schade in verre landen of in de verre toekomst, en dat het gaat over termijndoelstellingen in termen van decennia, niet jaren, zoals de agenda's van politici.

Maar 40 jaar is niet lang om een volledige ommezwaai in ons huidig systeem te maken. En als we het over impacten hebben, lijkt het einde van deze eeuw me zelfs niet ver af. Mijn grootvader werd in 1900 geboren. Mijn twee kleine kinderen maken volgens de statistieken meer dan 50% kans om tot in de volgende eeuw te leven. En als ik het geluk heb om mijn kleinkinderen te kennen zal ik een directe link hebben met mensen die een tijdspanne van 250 jaar overbruggen.

Wij dragen de verantwoordelijkheid, niet enkel om de erfenis van onze voorouders te koesteren, maar ook om de toekomst van onze kleinkinderen in een levende, diverse en welvarende wereld te garanderen.

Het is daarom niet zonder reden dat onder andere, NGO's met hoge verwachtingen aan de klimaatop van Kopenhagen deelnamen. Ondanks alle tegenslagen in de afgelopen twee jaar en indicaties van verschillende overheden en experts dat een volledig, bindend akkoord niet mogelijk zou zijn, wisten we ook dat je nooit op voorhand de uitslag van zulke onderhandelingen kunt voorspellen, en zeker niet als staatshoofden persoonlijk aanwezig zijn, waar ze snelle, grote beslissingen zouden kunnen maken.

In de aanloop naar Kopenhagen hadden we een lijst opgemaakt met 10 indicatoren van een succesvolle deal. Jammer genoeg hebben we kunnen vaststellen op het einde van de conferentie dat er maar twee doelstellingen gedeeltelijk bereikt waren:

financiering op korte en lange termijn, al dan niet bovenop huidige compromissen; en meer duidelijkheid over de acties die ontwikkelingslanden plannen. Maar volgens recente studies zullen de doelstellingen die rijke landen in het appendix van het Kopenhagen Akkoord hebben gezet, de opwarming van de aarde geenszins onder 2 graden houden, maar waarschijnlijk ergens boven de 3 graden.

En dat is nog niet alles – er zijn achterdeurtjes waarvan men veronderstelt dat ze gesloten zullen worden, maar die eigenlijk nog wijd open staan. Voorbeelden zijn: de miljarden tonnen ‘gebakken lucht’ – kredieten in handen van Rusland en andere voormalige Oostbloklanden die ze in principe zouden kunnen verkopen en daardoor echte inspanningen minimaliseren.

Nog een probleem zijn de huidige regels rond bosbeheer, die heel vaag zijn en de echte uitstoot van de sector uitermate onderschatten. En ten slotte is er de CDM, een mechanisme waarvoor België veel moeite heeft gedaan om de betere projecten te financieren, maar waar er ergens tussen 20 en 50% van de kredieten op wereldniveau uitgereikt worden voor projecten die zouden hebben plaatsgevonden zonder de CDM.

Alles samen zijn deze drie achterdeurtjes goed voor een verdubbeling van de echte kloof tussen de huidige ambitie en wat nodig is om te vermijden dat we de grens van 2 graden overschrijden. Deze moeten aangepakt worden in de komende onderhandelingen.

Nu wil ik het graag over de rol van NGO's hebben in dit verhaal. Sinds Kopenhagen woeden er hevige discussies binnen en buiten de groene organisaties over onze aanpak en doeltreffendheid, gezien de slechte resultaten van de conferentie.

Ons beeld van de conferentie is uiteraard voor een deel gekleurd door wat wij daar hebben meegemaakt als officiële observatoren. Op een gegeven moment werd ons meegedeeld dat wij in de laatste vier dagen beperkte toegang tot het congrescentrum zouden krijgen waarbij onze vertegenwoordigers eerst met 70% werden gereduceerd. In de laatste twee dagen werd dat cijfer nog verder ingeperkt tot 0,2% van de geregistreerde NGO vertegenwoordigers.

Officieel werd dit voorgesteld als een veiligheidsmaatregel, maar het voelde meer als wraak, gezien de spanning tussen politie en activisten binnen en buiten het centrum in de voorgaande 10 dagen, en ook als een manier om de nakende greenwash die onze leiders aan het voorbereiden waren zo lang mogelijk uit het zicht te houden. De laatste avond voor de grote toegangsbeperkingen, hebben we met de grote NGO groepen samen gezeten om te overleggen hoe we best zouden reageren.

Uiteindelijk hebben we besloten om te blijven tot we werden gevraagd om te vertrekken. We hebben zonder verzet het Congrescentrum verlaten, maar zodoende wel een copie van het Aarhusverdrag over de rechten op toegang tot milieu-informatie afgegeven aan de politieagent die ons uit de zaal heeft gezet.

Het was een triestig zicht om de mensen van onze enthousiaste groep midden in de nacht te zien afdruipen door de verlaten zalen naar de koud besneeuwde straten.

Maar ik kan dit verhaal niet vertellen zonder erbij te zeggen dat twee medewerkers vastberaden waren om te blijven. Eerst mochten ze bij de Duitse delegatie onderduiken tot de politie hun ook daar om de kleur van hun pasjes kwam vragen. Dan zijn ze aan het oog van het gerecht kunnen ontsnappen door zich samen in een WC te verstoppen. SMS'jes in de loop van de nacht toonden een vrije val van op adrenaline

gedreven outlaws tot de realiteit van samen een hele nacht rechtstaand doorbrengen in een toilet... uiteindelijk hebben ze zich bij ons aangesloten voor het ontbijt.

De beperkingen waren zo extreem dat zelfs delegaties, ondanks hun overvolle agenda's, de moeite hebben gedaan om de volgende dag sommige van mijn collega's als tijdelijke medewerkers te benoemen en ze zo binnen te laten. Ik was onder de indruk toen vrienden roze toegangspasjes kregen van onder andere Frankrijk, China en de VS – het zou trouwens allemaal veel rapper en beter afgehandeld geweest zijn, hadden ze ook aan de onderhandelingstafel mogen zitten!

Maar sommigen zien dat anders. Vorige week verscheen er een artikel in the Financial Times waar de rol van NGO's op de korrel werd genomen, en waar sommigen, vooral diegene zoals Oxfam die op ontwikkeling-samenwerking focussen, werden beschuldigd van naïviteit en een gebrek aan tactisch inzicht.

Ze zouden de spelbrekers onder de ontwikkelingslanden, zoals China, in een mantel van idealisme hebben gedekt zonder ermee rekening te houden dat het nooit hun bedoeling was om eerlijk te onderhandelen. Volgens de auteur van het artikel zou het veel beter zijn moesten de NGO's helemaal geen toegang krijgen tot de onderhandelingen van de VN.

Ik heb haar niet meteen ook een copie van het Aarhusverdrag gestuurd, maar iemand zal het ongetwijfeld wel gedaan hebben. Persoonlijk vind ik het flattérend dat deze auteur denkt dat de Eerste Minister van China zijn tactiek volledig zou afstemmen op de positie van de NGO's, terwijl hij het zelfs te druk had om te komen opdagen voor één van de cruciale onderhandelingen met Obama.

Ze heeft vast ook de spontane uitbarstingen van steun niet gezien voor de sterke houding van Tuvalu tegen China en andere grote ontwikkelingslanden, waar onze medewerkers van Cook Islands en Fidji met tranen in de ogen uit volle borst hebben gezongen voor het recht om hun thuislanden boven water te zien in de volgende eeuw.

Het verhaal van klimaatverandering is er altijd één van de geleidelijke overwinning van publieke opinie en politieke agenda's geweest, waarin NGO's een sleutelrol gespeeld hebben. Maar, zoals ik altijd zeg, wij zouden maar al te graag naar de achtergrond verdwijnen in het geval van een geweldig succes van ons gedachtegoed.

En, in zekere mate, is dat precies wat er nu gebeurt – ideeën over duurzaamheid worden geleidelijk aan niet enkel een zaak van groene organisaties, maar worden de dagelijkse realiteit voor enerzijds de consument die iedere ochtend een compact fluorescente lamp aansteekt boven zijn ontbijttafel, en anderzijds de politieke partijen van zowat het volledige politieke spectrum, die de realiteit niet meer kunnen negeren.

Het zal door ons met wat gelach onthaald geweest zijn, maar toen de administratie van de voormalige president Bush eindelijk verklaarde in 2006 dat men geloofde dat klimaatverandering een realiteit was, was dat voor hen een bocht van 180 graden.

Maar het is in Europa waar we bijzonder grote sprongen voorwaarts hebben gemaakt in het klimaatbeleid en de ernst waarmee naar klimaatverandering wordt gekeken in de politiek, vooral sinds 2005. Orkaan Katrina, An Inconvenient Truth van Al Gore, the Stern Report, en de IPCC 'fourth assessment report' kwamen in een stroomversnelling, en ineens leek klimaat continu de voorpagina's te halen.

In februari 2005 heeft een invloedrijke conferentie over klimaatwetenschap plaatsgevonden in Engeland tijdens het Britse voorzitterschap van de Europese Raad. Dit heeft een nieuwe impuls gegeven aan het Europees beleid, en leidde uiteindelijk tot de conclusies van de Raad in 2007 tijdens het Duitse EU-voorzitterschap. Die vormen de basis van ons huidig Europees beleid, in het bijzonder 'het klimaat en energie pakket' van 2008, dat werd afgerond onder het Franse EU-voorzitterschap.

Hoewel deze verbeteringen in het Europees beleid significant zijn, vooral die van het Europees systeem voor emissierechtenhandel, zijn ze eigenlijk al achterhaald. Ten eerste zijn ze gebaseerd op de stelling dat het voldoende is om te mikken op een 50% kans om opwarming onder de 2 graden te houden. Dit is door iemand kleurrijk beschreven als Russische roulette met drie kogels.

Ten tweede hebben we onze emissies zien dalen in de afgelopen jaren omwille van twee grote invloeden – bemoedigend succes in klimaatbeleid, en het minder plezierig gevolg van de economische crisis. Het resultaat is dat we nu op een traject zitten waar we zelfs met een economisch herstel weinig extra moeite op Europees niveau moeten doen om de doelstelling van 20% te halen.

Ten derde zien we welk invloed Europa heeft gehad in de klimaatonderhandelingen tot nu toe. Veel wordt geschreven over de machteloosheid van Europa in Kopenhagen – en in zekere mate is dat waar. Het plan, bijvoorbeeld, dat Europa de kaart van 30% wou achterhouden om op de laatste minuut op tafel te leggen in ruil voor toegevingen van China en de VS heeft volledig zijn doel gemist. Op het einde was er geen tafel. Obama heeft de deal aangekondigd en was al 10.000 meter hoog richting Washington toen de Europese leiders nog vast zaten in hun coördinatievergadering.

Maar aan de andere kant heeft Europa wel veel invloed uitgeoefend op de hele omkadering van de onderhandelingen. Het concept van 2 graden als limiet heeft Europa op de kaart gezet; het introduceren van specifieke financiële voorstellen om ontwikkelingslanden te steunen vorig jaar; de voorgestelde beperkingen in de uitstoot van de scheep- en luchtvaart – al deze ideeën hebben hun invloed door vooruitstrevend te zijn.

Het is dus ontmoedigend om eindeloze discussies te horen over hoe we ons moeten content stellen met een doelstelling van 20% tegen 2020. Europa valt terug op minimumbeloftes op basis van een logica die

nergens op slaat – we gaan zeker niet meer doen dan andere landen luidt het, terwijl studie na studie ons aantoonde dat grotere ambities juist voordelig zouden zijn, op gebied van economische groei en van klimaatbescherming.

De veranderingen die we tot nu toe hebben doorgevoerd zijn miniem in vergelijking met wat ons te wachten staat. Nu is niet het moment om op de rem te gaan staan of eventjes in te dommelen terwijl we op de 'schildpadden' wachten in de race naar 2050. Wij mogen het momentum niet verliezen.

Laat er geen twijfel over bestaan – de discussies die Vlaams minister Peeters voert met de Staten-Generaal Industrie met betrekking tot de herindustrialisering, zijn dezelfde discussies die wij in het kader van het klimaat- en energiebeleid voeren, alleen ze moeten synchroon werken. De grote vraag is als onze leiders de visie en de moed zullen hebben om een reële transformatie te financieren en niet in de valkuil van het protectionisme zullen lopen.

De discussie over de toekomst van het Europees emissiehandelssysteem, bijvoorbeeld, gaat tegenwoordig vooral over competitiviteit, het gratis uitdelen van emissierechten, en uitzonderingen voor bepaalde landen.

Maar in België, net zoals in andere landen, is de vrees dat bedrijven zullen delocaliseren als gevolg van een strenger Europees klimaatbeleid, volgens een recente studie van WWF, onterecht. Er is momenteel geen bewijs dat bedrijven onderhevig zullen zijn aan internationale concurrentie indien de prijs van de emissierechten zal stijgen. De praktijk is immers heel wat complexer dan de theorie.

Een ondervraging van the Economist bij 337 senior executives toont aan dat weinigen denken dat een strengere milieuwetgeving merkbare gevolgen zal hebben voor hun industrie, terwijl onder degenen die wel plannen hebben om te delocaliseren, andere criteria doorslaggevend zijn: de aanwezigheid van nieuwe groeimarkten en goedkopere arbeid bijvoorbeeld.

Het feit is dat de bestrijding van klimaatverandering vaak wordt geassocieerd met de kosten die dit met zich mee brengt; jammer genoeg zien we vaak de baten over het hoofd. In België - interessant te noteren in deze dagen van smogalarm - zijn de gevolgen van luchtvervuiling ernstig: 6.739 vroegtijdige sterfgevallen per jaar; meeruitgaven van 4,7 tot 15,1 miljard €/jaar, gelijk aan 2 tot 6 % van het BNP.

Klimaatbeleid dat een fractie daarvan kost zou een zeer gunstig effect kunnen hebben, naast alle andere baten, zoals de enorme besparing door minder afhankelijk te worden van geïmporteerde fossiele brandstoffen, die alsmaar duurder zullen worden in de toekomst.

Als we terugkijken naar het afgelopen jaar, naar alle hetze rond Kopenhagen, zijn we waarschijnlijk te weinig bezig geweest met deze vraagstukken: de reële voordelen van klimaat- en energiebeleid. Een perfect voorbeeld zijn discussies rond de energie-efficiëntie van gebouwen, een onderwerp dat nauw aan het hart ligt van Hubert David.

In dezelfde maand als Kopenhagen is er een politiek akkoord bereikt over de nieuwe regeling voor energieprestaties van gebouwen in Europa. Doeltreffende maatregelen in deze sector zouden een half miljoen arbeidsplaatsen kunnen creëren in Europa en 28% energiebesparing opleveren. Maar het resultaat is grotendeels teleurstellend – er wordt te weinig ingezet op de versnelde renovatie van bestaande gebouwen die enkel worden vervangen met nieuwbouw aan een tempo van 1% per jaar; de resterende 99% blijven massaal energie verspillen. Dit is geen goed nieuws voor het verouderde Belgische woningpark, dat op Europees vlak het minst energie-efficiënte is.

Ik wil helemaal niet zeggen dat we de internationale onderhandelingen moeten negeren. De bestrijding van klimaatverandering is uiteraard een zaak van alle landen op aarde – van diegene die het meest uitstoten tot diegene die de meest ernstige gevolgen zullen voelen.

Maar we weten ook ondertussen waar de loopgraven liggen in een aantal heikele kwesties, en waar verder verbaal mortiergeschut gewoonweg niets zal opleveren. In plaats daarvan moeten we de beste punten uit het Kopenhagen akkoord operationeel maken, en de onderhandelingen een nieuwe impuls geven door te tonen dat we ons Europees beleid serieus nemen. We moeten ook meer mogelijkheden tot diplomatiek overleg, zoals de G20, beter benutten zodat als de landen terug rond de tafel zitten in Bonn en Cancun, de spelregels al gekend zijn.

Europa, België en veel andere landen pleiten net zoals wij voor een terugkeer naar de twee onderhandelingsspoelen – LCA en Kyoto – om een volledig akkoord te kunnen bereiken tegen Mexico. Als ze dat willen, gaan ze veel meer leiderschap moeten tonen om de stapstenen naar dat akkoord duidelijk te maken. Ik heb het vroeger gehad over de grote sprongen die het Europees beleid heeft gemaakt onder het leiderschap van bepaalde Voorzitterschappen. En niemand zal rap vergeten dat het België was die Europa leidde na de mislukking van den Haag in 2001, naar succes in Bonn en dan Marrakech.

De parallel hier is merkwaardig en ik hoop dus dat België de nodige middelen inzet op diplomatiek en institutioneel vlak, want de verwachtingen zijn erg hoog. Wij voetbalfans weten ook dat België bijzonder succesvol kan zijn op Mexicaans grondgebied, maar in dit geval mikken we zeker op een finale!

Dames en heren, en vooral Hubert, dank u voor uw aandacht en ik wens jullie veel succes dit jaar, dat, zoals ieder jaar, het belangrijkste ooit is voor het klimaatbeleid.